

Суғориладиган типик бўз тупроқларда полимер ва ўғитларнинг эгатдаги сувнинг тезлигига таъсири. Денов тумани Ш.Қобилов ж/х “Эркин” ф/х. 2006 йил, ноябрь.

Норхўжаев Ходихон Хамдамович.
Мустақил изланувчи

Ҳозирги пайтда сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш, тупроқ унумдорлигини сақлаш ва ирригация эрозиясининг олдини олиш, қиялиги мавжуд экин майдонларидан барқарор ҳосил олиш муҳим агротехник вазифалардан ҳисобланади. Республикамиз қишлоқ хўжалигида қиялиги мавжуд (3-5⁰градус) экин майдонларидан ҳам кўп фойдаланилади. Қиялиги мавжуд майдонларда суғоришда эгат бўйлаб ҳаракатланаётган сув тезлиги тупроқ заррачаларининг ювилиши, озиқ моддаларнинг кўчиши ва сувдан фойдаланиш самарадорлигига, олинадиган ҳосил миқдори ва сифатига ўз таъсирини кўрсатади. Шу сабабли тупроқнинг эрозияланиш даражасини ҳисобга олган ҳолда қўлланиладиган ўғитлар ва полимерларни қўллашнинг сув ҳаракатига таъсирини ўрганиш долзарб аҳамиятга эга ҳисобланади. Денов туманидаги суғориладиган типик бўз тупроқларда минерал ва органик ўғитлар ҳамда К-9 полимерининг эгатдаги сув тезлигига таъсирини тупроқнинг турли қисмлари бўйича баҳолаш ишлари тажриба асосида бажарилди. Қуйидаги жадвал маълумотлари асосида ўрганиш натижаларини кўришимиз мумкин.

Суғориладиган типик бўз тупроқларда полимер ва ўғитларнинг эгатдаги сувнинг тезлигига таъсири. Денов тумани Ш.Қобилов ж/х “Эркин” ф/х. 2006 йил, ноябрь.

Вариантлар	Эгатдаги сувнинг тезлиги, м/сек					
	Кучсиз ювилган қисм		Ўртача ювилган қисм		Ювилиб тўпланган қисм	
	1-суғориш	2-суғориш	1-суғориш	2-суғориш	1-суғориш	2-суғориш
1-вариант Назорат (ўғит қўлланилмаган)	0.21	0.22	0.25	0.27	0.12	0.13
2-вариант NPK хўжалик шароитидаги меъёр (фон) + кузги буғдой	0.20	0.21	0.24	0.26	0.11	0.13
3-вариант NPK (фон) табақалаштириб	0.19	0.21	0.23	0.26	0.10	0.12

қўлланилган +кузги буғдой						
4-вариант NPK (фон) +гўнг(20 т/га) + кузги буғдой	0.17	0.22	0.21	0.26	0.9	0.12
5-вариант NPK (фон) + К-9 полимери +кузги буғдой	0.13	0.12	0.16	0.15	0.8	0.7
6-вариант NPK + гўнг (табақалаштирилган) + кузги буғдой	0.16	0.19	0.18	0.20	0.11	0.12

“Эркин” фермер хўжалигида ўтказилган тажрибамиз бта вариантда хўжалик шароитида экин майдонида бериладиган ўғитларни табақалаштириб қўллашга асосланган бўлиб, бунда биз тажриба вариантларимиздаги табақалаштириб қўлланилаётган минерал ўғитлар ва эрозияга қарши К-9 полимери ҳамда гўнгни буғдойни суғоришда эгатдаги сувнинг тезлигига таъсирини кўриб чиқдик. Эгатларга берилаётган сув тезлигини сиёҳ кукуни ёрдамида Х.М.Махсудов усули ёрдамида аниқланди. Жадвал маълумотларига кўра назорат вариантыда эгатдаги сув тезлиги кучсиз ювилган қисмда биринчи суғоришда 0,21 м/с, иккинчи суғоришда 0,22 м/с, ўртача ювилган қисмда эса мос равишда 0,25 ва 0,27 м/с, ювилиб тўпланган қисмда эса 0,12 ва 0,13 м/с ни ташкил этган. Минерал ўғитлар ва К-9 полимери қўлланилган 5-вариантда кучсиз ювилган қисмда сув тезлиги 0,13 ва 0,12 м/с, ўртача ювилган қисмда 0,16 ва 0,15 м/с деб қайд этилган. Бу кўрсаткичлар назорат вариантыга нисбатан паст бўлиб, мазкур вариантда эгатдаги сув ҳаракати секинроқ кечганини кўрсатади. Минерал ўғитлар ва гўнгни табақалаштириб қўллаш вариантыда кучсиз ювилган қисмда сув тезлигида фарқлар мавжудлигини кўрсатади. Ўрганиш ва аниқлашлар натижаси шуни кўрсатдики, биринчи суғоришимизда сув тезлиги иккинчи суғоришимизга нисбатан 0.1-0.3 м/сек гача секин оққанлигини ва назорат (ўғит қўлланилмаган) вариантимиз ҳамда К-9 поли мери қўллаган вариантимизда эса 0,8 м/сек гача сув тезлиги пасайганлигини кузатдик. Бундан ташқари эгатда оқаётган сувнинг тезлигига ўғитларни табақалаштириб қўллаган 3 ва 6-вариантларимизда сув тезлиги анча пасайганини кузатдик. Хулоса қилиб қилиб айтиш мумкин-ки, ўғитларни табақалаштириб қўллаш, экин далаларининг қия-тупроғи ювиладиган қисмларига К-9 полимери ҳамда ўғитларни табақалаштириб қўллаш сув эрозияси хавфини камайтиради, тупроқнинг ҳажмий оғирлиги, ғоваклиги, унумдорлиги ва олинадиган ҳосил миқдори ва сифатининг ошишига ижобий таъсир кўрсатади.